

Een koning uit een washuis

S T A R S

‘Het werk van Jan Fabre lijkt op een laatmodernistische manier geobsedeerd door het spel met kleren die de keizer maken maar de inhoud niet dekken.’ Een essay van Marc Holthof.

Over de dubbelheid van de macht bij Jan Fabre

Dit is wat Georges Méliès, één van de allereerste cineasten en de maker van vele betoverende trucagefilms, volgens filmhistoricus Georges Sadoul vertelde: ‘Ik heb voor de Warwick Company in Londen in 1902 de kroning van Edward VII in de abdij van Westminster gereconstrueerd. De Engelse autoriteiten gaven mij geen toestemming om te draaien tijdens de ceremonie maar ik kreeg wel toelating om het tafereel te reconstrueren onder het goedkeurend oog van de meester der ceremonies en met medewerking van alle burgerlijke en militaire gezagsdragers. En ik kon rustig alle dingen, van de meubels tot de wapenschilden, natekenen. Zo kon ik de scène in zijn historische waarheid reconstrueren. Ik had een dubbelganger gevonden van zijne majesteit in de persoon van een jongen uit een washuis. De film werd ook aan het hof getoond en Edward VII amuseerde zich kostelijk met deze persoonsverwisseling en sprak vol lof over de juistheid van de reconstructie.’

Het bleef echter niet bij die persoonsverwisseling want wat gebeurde er? De film over de kroning van Edward VII werd in Méliès’ studio in Montreuil bij Parijs gedraaid. Maar door een speling van het lot werd hij al einde juni 1902 in Londen vertoond nog voor de eigenlijke ceremonie plaats had: omwille van een ziekte van de koning was die uitgesteld tot 9 augustus! Méliès deed hier dus werkelijk aan science fiction: de fictie ging de realiteit vooraf. Edward VII verklaarde na een privé-vertoning van de film: ‘Het sterkste aan de hele affaire is dat ik mijzelf heel goed herken. Ik herken ook de koningin, en als ik niet overtuigd was van het tegendeel, zou ik geloven dat wij onszelf hebben gezien.’

‘You see at once, that majesty is made out of the wig, the high-heeled shoes, and cloak... Thus do barbers and cobblers make the gods that we worship’ – William Thackeray

De kleren van de keizer

Het leven is als dit filmpje van Méliès, het is een theatervoorstelling waarin iedereen zijn rol speelt (en meestal niet zijn deel krijgt). Wij zijn wie wij spelen, wij acteren ons leven. Wat wij dragen, hoe wij ons gedragen, onze kleding, ons pantser, ons masker is onszelf. De schijn is de werkelijkheid. Daar hoeft je Erving Goffman niet voor gelezen te hebben: Vondel wist het al.

Niet zo echter bij Jan Fabre. Het werk van Jan Fabre – niet alleen zijn scenografisch, ook zijn plastisch werk – lijkt op een laatmodernistische manier geobsedeerd door het spel met omhulsel en vaak ontbrekende inhoud, met kleren die de keizer maken maar de inhoud niet dekken, met de botsing tussen reële lichamen en hun valse functies, met schijn en werkelijkheid, met het aloude dubbelgangersduo dat ‘voorstelling en realiteit’ heet.

In Fabres schizofreen artistiek universum worden omhulsel en inhoud, kledij en lichaam, fictie en werkelijkheid radicaal gescheiden. Steeds weer speelt hij beiden tegen mekaar uit, berooft de keizer van zijn kleren, of de reële acteurs van hun fictieve rol. Fabre drijft de Cartesiaanse scheiding tussen lichaam en geest tot absurde artistieke en theatrale hoogtepun-

ten. Hij speelt de binnen- tegen de buitenkant uit, lichaam tegen geest, het pantser tegen de inhoud. Maar ook hij houdt natuurlijk alleen het omhulsel, de schijn, het pantser over. Ook al tracht hij die resten soms een ruggengraat te geven.

Usurpator 1

In 1670 publiceerde Pierre Nicole een traktaat, *De l'éducation du Prince*, waarin hij een tekst van de overleden Blaise Pascal publiceerde als *Discours de feu M. Pascal sur la condition des grands*. Pascal hield daarin de jonge hertog van Chevreuse voor wat het is om rijk, machtig en van adel te zijn. En hij vertelde het volgende verhaaltje: ‘Een man komt door een storm op een afgelegen eiland terecht. De inwoners van het eiland zijn net hun koning kwijtgeraakt, en omdat de aangespoelde vreemdeling veel gelijkenissen vertoont met de verdwenen koning, wordt hij door heel het volk als koning herkend én erkend. Aanvankelijk weet de vreemdeling niet goed welke houding aannemen, maar uiteindelijk besluit hij om van het toeval te profiteren en zich als koning te laten behandelen. Maar omdat hij zijn ware aard niet kan verloochenen, vergeet hij nooit dat hij niet de koning is die het volk zoekt en dat het rijk hem in feite niet toebehoort. Zo denkt hij steeds dubbel: aan de ene kant handelt hij als koning, aan de andere kant kent hij zijn ware aard en beseft hij dat hij slechts door een toeval in die positie is geraakt. Maar hij verbergt die gedachte en houdt ze voor zichzelf.’

Pascal vertelt niet de afloop van dat koninklijke dubbelleven. Komt de oude koning terug? Valt de vreemdeling uit zijn rol? Wordt hij ontmaskerd? Maar daar is het Pascal niet om te doen. Moraliserend waarschuwt de filo-